

Književna poročila.

I.

Werianđ de Graz.

Zgodovinsko-rodoslovna razprava, spisal Davorin Trstenjak. Založil pisatelj. Tisk tiskarne družbe sv. Mohorja v Celovci 1884, 8°, 71 str. Cena 60 kr.

Drobno, ali za slovensko zgodovino prezanimivo knjižico poklonil nam je pred kratkim neumorni naš pisateljski starina Davorin Trstenjak. S to knjižico nam je razbistril g. pisatelj eno najtemnejših dob naše domače zgodovine in za zmerom iz nje prepodil zagonetno pošast Poppo Starchand, Thüringen-Weimar-Orlamünde in Sempt-Ebersberg, pošast, ki je zadosti dolgo po naših specijalnih zgodovinah strašila in glavo belila marsikateremu mlajšemu preiskovalcu naše povestnice. Gospod Trstenjak je razvozlal štreno, katero so bili malo kritični, akoravno zelo marljivi preiskovalci (kakor: Fröhlich, Gebhard, Tangl, Muchar) zmedli, in zgodovinskemu svetu enkrat za vselej dokazal, da prvi znani praded Windischgrätzov t. j. Werianđ de Graz, ni bil Weimerovec, pa tudi ne ednoisti z Werigandom, bratom breškega Starchanda (von Friesach), ali pa grof plaienski, marveč domač koroški plemič nižje vrste, čijega nasledniki so dospeli do knežje časti (pg. 4).

To svojo trditev je podprl g. Trstenjak s tako neovržljivimi dokazi, da je celó nemška kritika njegovo razpravo zelo laskavo ocenila in le obžalovala, da knjižica ni ob ednem tiskana tudi v nemškem jeziku. Trstenjakova znana učenost, njegovo poznanje vse dotične literature, njegova bistrumnost, logična doslednost in redki dar srečnega kombinovanja, prikazujejo se nam v ti knjižici, kakor v malo kateri dosedanji njegovi razpravi. Tudi najstrožji skeptik ne mogel bi nič ugovarjati doslednemu izvajanju Trstenjakovemu. Rezultati njegovega preiskovanja imajo tem večjo vrednost, ker se navadno ujemajo z nazori in rezultati najkritičnejših dotičnih nemških zgodovinarjev, n. pr. Ankershofna, Trudperta Neugarta, Wendrinskega i. t. d. S kratka, delce je originalno in zmagljivo!

Naravno je, da Trstenjak pri svojem rodoslovnem preiskovanju razpravlja in pojasnuje tudi lep kos slovenske, zlasti dinastične zgodovine od l. 1091. pa do l. 1250. in še dalje. Tu se omenjajo ne le dogodki tičoči se koroške in bližnje štajerske zgodovine, nego sósebnó še isterske in kranjske, pa tudi oglejske in goriške. Zlasti važno je, kar se poudarja na str. 9., da so bili Slovenci že v IX. stoletji (za vojvode Henrika, ki se je podpisoval „Dux Sclavorum, seu Carentanorum“) vsi pod ednim že zlom združeni! Na to zgodovinsko resnico le preradi pozabljamó,

kakor bi se bali sami svoje sence! Vojvodina koroška je imela na jugu in vzhodu svoje marke, t. j. istersko, slovensko, gorenjo in dolenjo štajersko. V tem zmislu je g. Trstenjak prav dobro protolmačil, zakaj so se isterski mejni grofje imenovali „marchiones Carentanorum“ (na str. 24).

Knjižica ima tudi nekaj prav zanimivih topografskih opazek (na str. 10, 12, 29), n. pr. da se zemlja na južni strani Konjiške in Dolge gore še vedno imenuje Krajina in njeni prebivalci Krajinčani. Samó bilo bi želeli, da bi se pri posamičnih krajevnih imenih ne opuščalo povedati, kakor se je to na str. 12. zgodilo, kje in blizu katerega znanejšega kraja se ti kraji nahajajo. To je potrebno zavolj pregleda teretorjalnih odnošajev in ker so v listinah imenovani kraji časih tako neznatni, da jih dan danes ne najdeš celó na specialnih zemljevidih, ali pa da vsaj mnogo časa izgubiš z dolgim iskanjem.

Trstenjakovo delce podaja tudi nekoliko lingvističnih opazek (na str. 31.), od katerih je zlasti važna, da se mora dan danes pisati Valkun, a ne Valhun (str. 32.). Pri tolmačenji besede grad, gradec bi bilo opaziti, da so stari Slovani tako imenovali svoja ograjena zbirališča (navadno na kakem holmci), kjer so trgovali in posvetovali se o skupnih zadevah. Gradec je bil središče župe in ob času nevarnosti pribežišče in trdnjava proti sovražniku. — Akoravno moramo Trstenjakov jezik v obče hvaliti, vendar se ne moremo z nekaterimi njegovimi izrazi sprijazniti, n. pr. s polehniti (str. 56) za nemški „belehnen“ (podeliti kot beneficium).

Stvarnih pomot podpisani ni mogel opaziti v ti knjižici. Neverjetno se mu zdi samó, da bi bili Franki že l. 534. čez vso Koroško, in torej tudi nad slovenjegraško okolico vladali (pg. 6.). Vprašanja o prvobitnosti Slovanov v denašnjih slovenskih pokrajinah dotica se g. Trstenjak le mimogredé (str. 29.), vendar pa navaja tudi novih nemških pisateljev, ki zagovarjajo omenjeno prvobitnost in s tem potrjujejo Trstenjakove nazore.

Ta razprava bi utegnila zanimati tudi nestrokovnjake že zavoljo zgodovinskega pregleda v „Uvodu“, še bolj pa za to, ker se dokazi na več mestih ponavljajo in vedno z novimi uzroki, ali pa z družega stojališča utrdujejo, kar bi sicer za izobraženega historika ne bilo potreba.

Konečna moja sodba je, da g. Trstenjak zasluži za svoj ne mali trud popolno priznanje od strani našega izobraženega občinstva, kakor si je to v predgovoru knjižice želel sam.

S. R.

